

Autori: (1) Prof. dr. Miodrag N. Simović; (2) Prof. dr. Dragan Jovašević; (3) Doc. dr. Vladimir M. Simović

Institucije: (1) sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banjoj Luci, dopisni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, inostrani član Ruske akademije prirodnih nauka i član Evropske akademije nauka i umjetnosti; (2) Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu; (3) Tužilac Tužilaštva BiH i docent Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci

USLOVNI OTPUST U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE I EVROPSKI STANDARDI

Sažetak

Na bazi preuzetih međunarodnih standarda koji su sadržani u brojnim dokumentima međunarodnih organizacija regionalnog karaktera (Savjet Evrope, Evropska unija) i Republika Srbija je donošenjem novog krivičnog zakonodavstva 2005. godine i drugim dopunskim zakonodavstvom odredila pojam, uslove za primjenu, način izvršenja i druga pitanja boravka osuđenog učinioca krivičnog djela na slobodi i nadzor nad njegovim ponašanjem, životom i radom. Iako je kazna zatvora (lišenje slobode) osnovna i najznačajnija vrsta krivične sankcije i u Republici Srbiji, ona se u većoj ili manjoj mjeri ne mora izvršavati u institucionalnim (penitencijarnim) uslovima, već je to moguće i na slobodi. U radu se analiziraju evropski standardi za primjenu nadzora nad osuđenim licima na slobodi i njihova implementacija u krivičnom zakonodavstvu Srbije, i to sa teorijskog i praktičnog aspekta.

Ključne riječi: evropski standardi, zakon, kazna zatvora, uslovni otpust, nadzor, sloboda.

1. Uvod

U sistemu mjera društvene reakcije na kriminalitet preovladavaju po svom značaju kazne, a među njima kazna zatvora. To je lišenje slobode kretanja učinioca krivičnog djela za u sudskoj odluci određeno vrijeme. Ona je propisana za najveći broj krivičnih djela samostalno ili alternativno, odnosno kumulativno sa novčanom kaznom. Izriče se na određeno vrijeme u trajanju od 30 dana do 20 godina ili u trajanju od 30 do 40 godina (dugotrajni zatvor). Ali, izrečena mera kazne zatvora ne mora u svakom konkretnom slučaju da se efektivno i izvrši u potpunosti. To znači da se osuđeno lice može pustiti sa izdržavanja kazne zatvora i prije nego što ju je u potpunosti izdržao - ako su za to ispunjeni zakonom propisani uslovi. Tada dolazi do primjene uslovnog otpusta. To je izvršenje kazne lišenja slobode na slobodi.

Uslovni otpustⁱ se sastoji u otpuštanju osuđenog lica sa izdržavanja kazne zatvora prije nego što ju je u potpunosti izdržao, pod uslovom da do isteka vremena za koje je izrečena kazna ne učini novo krivično djelo (član 46 Krivičnog zakonika - KZⁱⁱ). Ako takvo lice ne izvrši krivično djelo za vrijeme dok mu kazna teče, neće doći do opozivanja uslovnog otpusta. Uslovni otpust je sličan uslovnoj osudi jer se oba instituta sastoje u oslobađanju učinioca krivičnog djela od izdržavanja kazne, s tim što je kod uslovne osude to oslobođenje u potpunosti, a kod uslovnog otpusta se radi o djelimičnom oslobođenju od kazne.ⁱⁱⁱ U funkcionalnom smislu uslovni otpust je sastavni dio izrečene kazne zatvora, jer utiče na njenu sadržinu budući da se institucionalni tretman u zavodskoj ustanovi zamjenjuje tretmanom na slobodi. To je poseban oblik izdržavanja „kazne lišenja slobode na slobodi“.^{iv}

2. Evropski standardi o uslovnom otpustu

Među brojnim evropskim dokumentima koji čine korpus evropskog krivičnog prava, po svom značaju se nameće Evropska konvencija o nadzoru nad uslovno osuđenim ili uslovno oslobođenim licima^v (ETS 051) koja je donijeta još 30. novembra 1964. godine, a stupila na snagu 22. avgusta 1975. godine. Ovu konvenciju je potpisala i bivša SFRJ, 1991. godine.^{vi} Cilj njenog donošenja je bio da se uspostave minimalni uslovi među državama ugovornicama – članicama Savjeta Evrope u pružanju pomoći koja je nužna za resocijalizaciju osuđenih učinilaca krivičnih djela, putem odgovarajućeg nadzora, kroz primjenu određenih mjera koje treba da podstaknu promjenu njihovog ponašanja i resocijalizaciju, a, sa druge strane, da kontrolom njihovog ponašanja omoguće izvršenje izrečene kazne i bez njenog efektivnog izvršenja.

U odredbama čl. 4-9 pomenute konvencija razrađuje se odredbe o načinu, postupku i uslovima izvršenja uslovnog otpusta u slučaju da je kazna zatvora izrečena u jednoj državi, a da se izvršava u drugoj državi. Nadzor nad primjenom uslovnog otpusta je uređen glavom dva, u odredbama čl. 10-15 Konvencije koje treba da omoguće efikasnu primjenu ovog instituta u procesu izvršenja izrečenih kazni putem sudskih presuda. Izvršenje sudskih odluka (čl. 16-21) je predmet razmatranja u glavi trećoj Konvencije, dok glava četvrta (čl. 22-25) uređuje ustupanje prava na izvršenje izrečene kazne zatvora, odnosno uslovnog otpusta nad osuđenim licem u korist zamoljene države. Odredbe ove konvencije su u potpunosti implementirane u zakonodavstvo Republike Srbije, posebno, poslije noveliranja KZ i donošenja posebnog Zakona o izvršenju vanzavodskih sankcija i mjera.^{vii}

ⁱ Vidi Jovašević, 2010, 216-219.

ⁱⁱ „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 i 108/14.

ⁱⁱⁱ Vidi Radulović, D. (2005). Uslovni otpust. Zbornik radova „Kazneno zakonodavstvo – progresivna ili regresivna rješenja, Beograd, 515-528.

^{iv} Vidi Stojanović, Z. (1984). *Uslovni otpust: problemi i perspektive*. Zagreb: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, (1-2), 185-197.

^v Vidi Pavišić, 526-530.

^{vi} „Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori“ broj 4/91.

^{vii} „Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 55/14.

3. Uslovni otpust u Republici Srbiji

3.1. Pojam i uslovi za primjenu uslovnog otpusta

Uslovni otpust^{viii} predstavlja kriminalnopolitičku i penološku mjeru^{ix} kojom se vrši dopunska individualizacija kazne i ostvaruje resocijalizacija osuđenog, uz njegovo lično i aktivno učešće kada se s obzirom na postignute rezultate specijalno-preventivnog sadržaja može skratiti prethodno odmjerenom trajanje oduzimanja slobode. On se može dati svakom licu koje izdržava^x: a) kaznu zatvora (u svim oblicima, uključujući i kaznu kućnog zatvora), b) mjeru bezbednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, c) vaspitnu mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu, d) vaspitnu mjeru upućivanja u vaspitno-popravni dom i e) kaznu maloljetničkog zatvora.^{xi}

Uslovni otpust se obavezno daje: a) ako je osuđeni izdržao dvije trećine izrečene kazne zatvora, pri čemu se ovaj rok računa od dana kada je započeto izvršenje kazne i b) ako se osuđeni u toku izdržavanja kazne tako popravio da se sa osnovom može očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito da do isteka vremena za koje je izrečena kazna neće učiniti novo krivično djelo.^{xii} Na taj način, uslovni otpust je u skladu sa principom individualizacije kazne, jer je svodi upravo na onu mjeru koja je stvarno potrebna u konkretnom slučaju za ostvarenje ciljeva kažnjavanja. Pri ocjeni da li će se osuđeni uslovno otpustiti, sud uzima u obzir njegovo vladanje za vrijeme izdržavanja kazne, izvršavanje radnih obaveza s obzirom na njegovu radnu sposobnost i druge okolnosti koje pokazuju da je postignuta svrha kažnjavanja.

KZ je poslije novele iz decembra 2012. godine isključio davanje uslovnog otpusta osuđenom licu: a) koji je tokom izdržavanja kazne dva puta disciplinski kažnjavan i b) kome su oduzete dodijeljene pogodnosti. Zakon o posebnim mjerama za sprečavanje vršenja krivičnih djela protiv polne slobode prema maloljetnim licima^{xiii} iz aprila 2013. godine (član 5 stav 2) je isključio davanje uslovnog otpusta učiniocu sljedećih krivičnih djela: 1) silovanje, 2) obljuba nad nemoćnim licem, 3) obljuba sa djetetom, 4) obljuba zloupotrebom položaja, 5) nedozvoljene polne radnje, 6) podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa, 7) posredovanje u vršenju prostitucije, 8) prikazivanje, pribavljanje i posjedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloljetnog lica za pornografiju, 9) navođenje maloljetnog lica na prisustvovanje polnim radnjama i 10) iskorišćavanje računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih djela protiv polne slobode prema maloljetnom licu.

Ukoliko ispunjava zakonom propisane uslove, sud može uslovno otpustiti i osuđenog: a) koji izdržava kaznu zatvora od 30 do 40 godina, b) koji je osuđen za: krivična djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, krivična djela protiv polne slobode, krivično djelo nasilja u porodici, krivično djelo neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, krivična djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Republike Srbije, krivično djelo primanja mita i krivično delo davanja mita, c) koji je osuđen od strane nadležnih sudova, odnosno njihovih posebnih odjeljenja, u postupcima koji su vođeni u skladu sa odredbama Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, korupcije i drugih teških krivičnih djela^{xiv} i d) koji je više od tri puta pravnosnažno osuđen na безусловnu kaznu zatvora, a nije izvršeno brisanje ili ne postoje uslovi za brisanje neke od osuda.^{xv}

^{viii} Vidi Simović, Jovašević, Simović, 189-193.

^{ix} U teoriji se mogu naći shvatanja prema kojima je uslovni otpust osnov za gašenje kazne ili zakonska smetnja za dalje izvršenje kazne [Kurtović, A. (1995). *Ustrojstvo i pravna priroda uslovnog otpusta*. Rijeka: Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, (2), 314]. Novoselec smatra da uslovni otpust nije osnov za gašenje kazne, jer postoji mogućnost njenog izvršenja u slučaju opoziva uslovnog otpusta, pa je čak teško i tvrditi da je uslovni otpust smetnja za dalje izvršenje kazne pošto su neki oblici izvršenja kazne (kao mjere pomoći i nadzora) mogući i za vrijeme trajanja uslovnog otpusta [Novoselec, 356].

^x Vidi Petrović, Jovašević, 2005, 296-298.

^{xi} Vidi Milošević, N. (1983). *Uslovni otpust prema maloljetnicima*. Beograd: Pravni život, (1), 28-37.

^{xii} Vidi Horvatić, 181 i 182.

^{xiii} Ovaj zakon je u javnosti Republike Srbije poznat pod kolokvijalnim nazivom Marijin zakon. U njemu su propisane strožije mjere kontrole nad osuđenim učiniocima [krivičnih djela](#) protiv polne slobode prema KZ. Ime je dobio po osmogodišnjoj djevojčici iz [Starih Ledinaca](#) kraj [Novog Sada](#) koja je 26. juna 2010. godine ubijena od strane učinioca koji je prije toga bio osuđivan za seksualne delikte prema djeci i maloljetnicima

^{xiv} „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 45/05, 61/05 i 72/09. Više Jovašević, 2012, 15-21.

^{xv} Vidi Čejović, 488-491.

3.2. Davanje i opozivanje uslovnog otpusta

Za razliku od ranijeg rješenja, kada je o uslovnom otpustu odlučivala posebna Komisija za uslovni otpust koju je obrazovalo Ministarstvo pravde, prema čl. 563-568 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP)^{xvi} o uslovnom otpustu sada odlučuje sud koji je donio odluku u prvom stepenu.^{xvii} Postupak za davanje uslovnog otpusta pokreće molbom osuđeni^{xviii} ili njegov branilac. Ako molbu ne odbaci^{xix}, sud u postupku obavezno traži izvještaj od zavoda u kome osuđeni izdržava kaznu zatvora o njegovom vladanju i o drugim okolnostima koje ukazuju da je postignuta svrha kažnjavanja, kao i izvještaj povjerenika Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (član 564 ZKP). Pri tome je sud dužan i da sasluša nadležnog javnog tužioca. U odluci o uslovnom otpustu sud može da odredi dužnost osuđenom licu da ispuni (u određenom roku) obaveze koje su predviđene krivičnopravnim propisima. Ako uslovni otpust ne bude opozvan, smatra se da je osuđeni izdržao izrečenu kaznu u potpunosti.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija^{xx} u članu 184 predviđa mogućnost prijevremenog otpuštanja osuđenog lica iz zavodske ustanove. To je posebna vrsta uslovnog otpusta koji daje administrativni organ. U ovom slučaju direktor Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, na prijedlog upravnika zavoda u kome se nalazi osuđeno lice, a na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja stručnog tima, može da ga pusti sa izdržavanja kazne zatvora najduže šest mjeseci do isteka kazne ako su ispunjena dva uslova: a) ako je osuđeni izdržao devet desetina izrečene kazne i b) da se osuđeni dobro vladao, pa su postignuti rezultati u programu postupanja.^{xxi}

Ako uslovno otpušteni ne opravda ukazano povjerenje, dolazi do opozivanja uslovnog otpusta i njegovog ponovnog vraćanja u zavodsku ustanovu. Postoje dvije vrste opozivanja uslovnog otpusta (član 47 KZ).^{xxii} To su: a) obavezno opozivanje i b) fakultativno opozivanje. Do obaveznog opozivanja uslovnog otpusta dolazi ako su ispunjeni sljedeći uslovi: a) kada uslovno otpušteni za vrijeme dok se nalazi na uslovnom otpustu izvrši krivično djelo ili kada mu se sudi za krivično djelo koje je ranije učinio, ali se za njega nije znalo u vrijeme davanja uslovnog otpusta i b) da je za novoizvršeno ili novootkriveno krivično djelo izrečena kazna zatvora preko jedne godine.^{xxiii} Do fakultativnog opozivanja uslovnog otpusta dolazi u slučaju: a) kada uslovno otpušteni za vrijeme trajanja uslovnog otpusta učini jedno ili više krivičnih djela ili mu se sudi za krivična djela koja je ranije učinio, a za koja je izrečena kazna zatvora do jedne godine i b) kada uslovno otpušteni ne ispuni neku od obaveza koje su predviđene krivičnopravnim odredbama, a koje mu je sud odredio.

Pri ocjeni da li će opozvati uslovni otpust, sud naročito uzima u obzir sljedeće okolnosti: a) srodnost učinjenih krivičnih djela, b) pobude iz kojih su djela učinjena i c) druge okolnosti koje ukazuju na opravdanost opozivanja uslovnog otpusta. Kada sud opozove uslovni otpust, izriče kaznu primjenom pravila o odmjeraivanju kazne za djela u sticaju, uzimajući ranije izrečenu kaznu kao utvrđenu. Dio kazne koji je osuđeni izdržao po ranijoj osudi, uračunava se u novu kaznu, a vrijeme koje je proveo na uslovnom otpustu se ne uračunava. Ako uslovno otpušteni bude osuđen na kaznu zatvora do šest mjeseci, a sud ne opozove uslovni otpust, upućuje se u zavodsku ustanovu na izdržavanje ove kazne, pri čemu se produžava uslovni otpust za vrijeme koje je osuđeni proveo na izdržavanju kazne zatvora. KZ je postavio ograničenje prema kome se uslovni otpust može opozvati najkasnije u roku od dvije godine od dana kada je njegov rok istekao.^{xxiv}

^{xvi} „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 i 55/14.

^{xvii} U drugim državama uslovni otpust mogu da daju i administrativni organi (odbor ili komisija za uslovni otpust). Vidi Mrvić Petrović, 141 i 142.

^{xviii} Postupak za puštanje na uslovni otpust pokreće se samo na molbu osuđenog lica (rješenje Okružnog suda u Kraljevu, Kž. 117/05).

^{xix} Sud će molbu odbaciti ako je podnijeta od neovlašćenog lica ili prije ispunjenja zakonom propisanog minimuma od dvije trećine izdržane kazne.

^{xx} „Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 55/14.

^{xxi} Vidi Babić, Marković, 387-390.

^{xxii} Vidi Turković et al., 87-95.

^{xxiii} Vidi Jovašević, Ikanović, 260-263.

^{xxiv} Vidi Jovašević, 2003, 19-22.

3.3. Izvršenje uslovnog otpusta

Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mjera predviđa mjere nadzora nad izvršenjem uslovnog otpusta, bez obzira na to da li je on dat punoljetnom ili maloljetnom licu i o kojoj se krivičnoj sankciji institucionalnog (zavodskog) karaktera radi. Nadzor nad uslovno otpuštenim licem iz zavodske ustanove (član 44) obavlja Povjerenička služba ako je u odluci o uslovnom otpustu sud odredio da je osuđeni dužan da ispuni jednu od sljedećih obaveza: 1) javljanje organu nadležnom za izvršenje zaštitnog nadzora, 2) osposobljavanje učinioca za određeno zanimanje, 3) prihvatanje zaposlenja koje odgovara sposobnostima učinioca, 4) uzdržavanje od posjećivanja određenih mjesta, lokala ili priredbi, ako to može biti prilika ili podsticaj za ponovno vršenje krivičnih djela, 5) blagovremeno obavještanje o promjeni mjesta boravka, adrese ili radnog mjesta, 6) uzdržavanje od upotrebe opojnih droga ili alkoholnih pića, 7) posjećivanje određenih profesionalnih i drugih savjetovališta ili ustanova i postupanje po njihovim uputstvima i 8) ispunjenje drugih obaveza koje su predviđene krivičnopravnim odredbama.

Sud koji je donio odluku o davanju uslovnog otpusta, kojom određuje ispunjenje jedne ili više navedenih obaveza, dužan je da izvršnu odluku bez odlaganja dostavi Povjereničkoj službi. Nadzor nad uslovno otpuštenim licem sprovodi povjerenik, koji utvrđuje i prati program izvršenja uslovnog otpusta (član 45). Zakon po prvi put predviđa mogućnost primjene elektronskog nadzora, kao oblik nadzora nad primjenom određenih mjera nad licem koje se nalazi na uslovnom otpustu (član 46). U slučaju da je sud donio odluku o uslovnom otpustu kojom je odredio da je osuđeni dužan da ispuni obaveze predviđene krivičnopravnim odredbama uz primjenu elektronskog nadzora, elektronski nadzor ne može trajati duže od jedne godine, niti duže od trajanja uslovnog otpusta. Na primjenu elektronskog nadzora shodno se primenjuju odredbe zakona kojima se uređuje izvršenje kazne zatvora, bez napuštanja prostorija u kojima osuđeni stanuje (kućnog zatvora), sa elektronskim nadzorom.^{xxv}

Zakon je precizno odredio prava i dužnosti povjerenika i osuđenog lica koje se nalazi na uslovnom otpustu^{xxvi} (član 47). Prema ovom zakonskom rješenju, osuđeni je dužan da se odmah po puštanju na uslovni otpust javi nadležnoj Povjereničkoj kancelariji. Povjerenik je dužan da odmah po prijemu odluke o uslovnom otpustu uspostavi kontakt sa službom tretmana u zavodu, da preduzme potrebne radnje za njeno izvršenje i da po potrebi uspostavi saradnju sa porodicom osuđenog, policijom, ustanovama zdravstvene i socijalne zaštite, poslodavcem i drugim ustanovama, organizacijama i udruženjima. Povjerenik je takođe dužan da u roku od osam dana od dana prijema odluke o davanju uslovnog otpusta osuđenom licu - donese program, uzimajući u obzir utvrđeni program pripreme za otpust iz zavoda u kome je osuđeni izdržavao kaznu zatvora. Povjerenik upoznaje osuđenog sa utvrđenim programom, kao i sa posljedicama neizvršenja postavljenih obaveza. Ovaj program povjerenik dostavlja sudu koji je donio odluku o uslovnom otpustu i odgovarajućem organu, ustanovi, organizaciji. U cilju uspješnog sprovođenja programa izvršenja obaveza, osuđeni mora da se javlja povjereniku u vrijeme, na način i na mjestu koje povjerenik odredi (član 48).

Osuđeni je dužan da za vrijeme trajanja uslovnog otpusta ispunjava obaveze redovnog ili vanrednog školovanja ili druge utvrđene oblike stručnog osposobljavanja ili sticanja vještina (član 49). Takođe, osuđeni u saradnji sa povjerenikom i Nacionalnom službom za zapošljavanje aktivno učestvuje u pronalaženju odgovarajućeg zaposlenja, prema ponuđenim poslovima na tržištu rada (član 50). Osuđeni je, u smislu člana 51 ovog zakona, dužan da se pridržava zabrane posjećivanja određenih mjesta koja mogu biti prilika ili podsticaj za ponovno vršenje krivičnih djela. On je takođe dužan da u roku od tri dana obavijesti povjerenika o promjeni mjesta boravka, adrese ili o promjeni radnog mjesta. Ako to ne učini, smatraće se da nije ispunio obavezu iz odluke o uslovnom otpustu (član 52).^{xxvii}

Osuđeni je dužan da se uzdržava od upotrebe opojnih droga, alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (član 53). Ako povjerenik osnovano sumnja da se osuđeni ne pridržava ove obaveze, a na osnovu

^{xxv} Vidi Petrović, Jovašević, 2006, 222-229.

^{xxvi} Vidi Vidović, V. (1987). *Uslovni otpust osuđenog sa izdržavanja zatvorske kazne*. Banja Luka: Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjoj Luci, (11), 59-71.

^{xxvii} Vidi Ilić, Z. (2012). *Uslovni otpust kao instrument kaznene politike*. Zbornik radova „Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primjene“; Istočno Sarajevo, 445-460.

neposrednog uvida ili informacija dobijenih od porodice ili drugih lica bliskih osuđenom, ovlašten je da obavi odgovarajuće testiranje na prisustvo psihoaktivnih supstanci. Ako se na osnovu rezultata testa utvrdi da se osuđeni ne pridržava ove obaveze ili ako i odbije testiranje, smatra se da nije ispunio obavezu iz odluke o uslovnom otpustu. Osuđeni je dužan da se uključi u tretman u odgovarajućem savjetovaštu ili ustanovi u skladu sa programom izvršenja obaveza (član 54).

Povjerenik je dužan da nakon isteka uslovnog otpusta^{xxviii} obavijesti nadležni sud o ispunjenosti svih postavljenih obaveza od strane uslovno otpuštenog lica (član 55). Ako krivicom osuđenog izvršenje obaveza ne otpočne u roku od 15 dana od dana izrade programa ili osuđeni ne ispunjava obaveze koje su mu određene, odnosno ispunjava ih delimično, povjerenik je dužan da odmah o tome obavijesti nadležni sud. U ovom slučaju nadležni sud u roku od osam dana donosi odluku o opozivu uslovnog otpusta ili pak obavještava povjerenika i osuđenog o nastavku izvršenja uslovnog otpusta.

4. Primjena uslovnog otpusta u sudskoj praksi

Na obim, prirodu i značaj uslovnog otpusta kao oblika (faze) u izvršenju izrečene kazne zatvora (redovne, dugotrajne ili kazne kućnog zatvora) ukazuju i brojni primjeri iz domaće sudske prakse. Tako:

- Ima mjesta uslovnom otpuštanju osuđenog sa izdržavanja kazne zatvora samo ako je postignuta svrha kažnjavanja. Da li je u konkretnom slučaju ostvarena svrha kažnjavanja, utvrđuje se svim dokazima. U situaciji kada osuđeni prema izvještaju KPZ ima negativan stav prema učinjenom krivičnom djelu, ne može se zaključiti da bi puštanjem bila ostvarena svrha kažnjavanja i da na slobodi neće učiniti novo krivično djelo.^{xxix}
- Osnovni uslov za primjenu instituta uslovnog otpusta je vladanje osuđenog za vrijeme izdržavanja kazne, kao i procjena o njegovom budućem ponašanju. Neosnovani su navodi u žalbi javnog tužioca koja je izjavljena protiv rješenja prvostepenog suda kojim je usvojena molba za uslovni otpust osuđenog - da nije bilo mjesta za prihvatanje ove molbe, jer se radi o izvršenju teškog krivičnog djela koje je za posljedicu imalo smrt jednog lica, te da je poslije saobraćajne nezgode osuđeni pobjegao sa lica mesta. Iz izvještaja KPZ, u kome osuđeni izdržava kaznu zatvora, proizilazi dobro ponašanje osuđenog, ispoljene radne navike, da je proces resocijalizacije okončan i da ustanova predlaže usvajanje molbe osuđenog.^{xxx}
- U situaciji kada osuđeni izdržava kaznu zatvora zbog krivičnog djela razbojništva, kada je disciplinski kažnjavan i iz izvještaja KPZ proizilazi da je svrha kažnjavanja ostvarena, ne može se prihvatiti stav prvostepenog suda iznijet u rješenju kojim je molba za uslovni otpust usvojena i zbog kratkog vremenskog perioda ostatka kazne zatvora koju treba da izdrži. Zato je uvažena žalba javnog tužioca i preinačeno rješenje prvostepenog suda - tako da se molba osuđenog za uslovni otpust odbija kao neosnovana.^{xxxi}
- Nema mjesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog u situaciji kada je ostalo da izdrži kaznu zatvora u trajanju od četiri mjeseca, a iz izvještaja ustanove u kojoj se nalazi proizilazi da su samo prisutne promjene u stavu i ponašanju osuđenog, da je proces resocijalizacije još u toku i da nisu ispunjeni ciljevi generalne i specijalne prevencije. Prema zakonu, za usvajanje molbe za uslovni otpust, pored neophodnog protoka vremena, potrebno je imati u vidu i sadržinu izvještaja ustanove u kojoj osuđeni izdržava kaznu zatvora.^{xxxii}
- Osnovano se u žalbi javnog tužioca ističe da iz navedenog izvještaja proizilazi da je osuđeni zbog težeg disciplinskog prestupa disciplinski kažnjen i upućen u samicu u trajanju od deset dana, kao i da je proces resocijalizacije u toku, da se odvija bez poteškoća i da je u ovoj fazi ocijenjen pozitivnim, ali da nije okončan. Vrhovni sud nalazi da u konkretnom slučaju svrha kažnjavanja ne

^{xxviii} Vidi Radulović, D. (2007). *Uslovni otpust kao alternativa kazni zatvora u uporednom pravu i praksi*. Banja Luka: Pravna riječ, (12), 523-536.

^{xxix} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 492/06 od 28. marta 2006. godine, Beograd: "Sudska praksa", 5/06, 20.

^{xxx} Rješenje Okružnog suda u Subotici, Kž. 459/07 od 3. decembra 2007. godine, Beograd: "Sudska praksa", 2-3/08, 17.

^{xxxi} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1617/07 od 16. oktobra 2007. godine, Beograd: "Sudska praksa", 1/08, 18.

^{xxxii} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1890/07 od 5. novembra 2007. godine, Beograd: "Sudska praksa", 1/08, 18.

bi bila postignuta puštanjem osuđenog na uslovni otpust, te da se ne može osnovano očekivati da će se osuđeni na slobodi dobro vladati i da neće učiniti novo krivično djelo.^{xxxiii}

- Kod odlučivanja o molbi za uslovni otpust osuđenog prvenstveno je značajno njegovo ponašanje za vrijeme izdržavanja kazne zatvora. Osnovano se u žalbi ističe da prvostepeni sud nije cijenio izvještaj okružnog zatvora o vladanju osuđenog za vrijeme izdržavanja kazne zatvora, pa nije jasno zbog čega je njegova molba za puštanje na uslovni otpust odbijena. Prvenstveno se ukazuje prvostepenom sudu da se u postupku, a po molbi za uslovni otpust, ne odlučuje o kazni koja je izrečena osuđenom licu, već da li je dijelom izdržane kazne postignuta svrha kažnjavanja, a s obzirom na vladanje osuđenog. Iz izvještaja okružnog zatvora proizilazi drukčiji zaključak od onog koji je iznio prvostepeni sud. Zaista, sud nije isključivo vezan mišljenjem iz izvještaja ustanove gdje se nalazi osuđeno lice na izdržavanju kazne zatvora, ali je dužan da navede razloge zbog čega je odbijena njegova molba za uslovni otpust i pored pozitivnog mišljenja ustanove u pogledu vladanja osuđenog. U konkretnom slučaju ne samo da nisu navedeni razlozi, već se ne daje ni ocjena izvještaja okružnog zatvora, niti se konstatuje da su ispunjeni zakonom propisani uslovi.^{xxxiv}
- Rješenjem prvostepenog suda usvojena je molba osuđenog za uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora, ali je rješenjem drugostepenog suda ono preinačeno tako da se molba osuđenog odbija kao neosnovana. Opisano ponašanje osuđenog u obrazloženju izvještaja KPZ ukazuje upravo na suprotan zaključak da osuđeni, iako je svoje ponašanje uskladio sa pomenutim zahtjevom i pravilnikom, još uvijek nema definisan program postupanja, jer se nalazi u fazi dijagnostifikovanja i definisanja tretmana, odnosno u fazi procjene i definisanja njegove ličnosti tj. da je na početku ostvarivanja procesa resocijalizacije. Osuđeni se po nalaženju ovog suda u toku izdržavanja kazne nije tako popravio da se može osnovano očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito da do isteka vremena na koje je izrečena kazna neće vršiti krivično djelo. Dio kazne koji je do sada izdržao ukazuje da proces resocijalizacije još uvek nije završen, a svrha kažnjavanja u odnosu na osuđenog u pogledu individualne prevencije još uvijek nije ostvarena.^{xxxv}
- Osnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje da nisu ispunjeni uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust. U konkretnom slučaju, prema razlozima pobijanog rješenja, prvostepeni sud je na osnovu izvještaja o vladanju osuđenog u toku izdržavanja kazne zatvora, zaključio, imajući u vidu kratko vrijeme do isteka kazne (45 dana), kao i korektno ponašanje tokom izdržavanja - da je svrha kažnjavanja postignuta, pa je usvojena molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust. Međutim, po ocjeni Vrhovnog suda, takva odluka je preuranjena posebno zbog toga što se radi o teškom krivičnom djelu i da je prvostepeni sud prilikom odmjeravanja kazne ublažio zakonom propisanu kaznu skoro do granice zakonskog minimuma. Kod ovakvog stanja stvari, Vrhovni sud nalazi da svrha kažnjavanja još nije postignuta, a iz izvještaja okružnog zatvora proizilazi da u toku tretmana nisu postignuti pozitivni efekti zbog specifične strukture ličnosti osuđenog i nedovoljne motivacije iz čega proizilazi da proces resocijalizacije još nije okončan.^{xxxvi}
- Pravilno je prvostepeni sud odbio molbu za puštanje na uslovni otpust osuđenog, jer je ocijenio izvještaj o vladanju osuđenog u toku izdržavanja kazne zatvora u kome je navedeno da je osuđeni ispoljio promjenljivo ponašanje, da je dva puta mijenjao vaspitne grupe zbog neprilagođenosti, da je pet puta disciplinski kažnjavao, kao i dužinu neizdržanog dijela kazne zatvora u ukupnom trajanju od devet godina. Pored toga, i navodi iz žalbe da je osuđenom za vrijeme izdržavanja kazne majka preminula, da mu je otac nezaposlen i srčani bolesnik i da se za vrijeme izdržavanja kazne oženio, odnosno da živi u vanbračnoj zajednici - bez uticaja su na pravilnost pobijanog rješenja, jer proces resocijalizacije još nije završen, odnosno nije postignuta svrha kažnjavanja.^{xxxvii}
- Nije dozvoljen uslovni otpust osuđenog sa izdržavanja kazne zatvora koja se izdržava po rješenju suda kojim je neplaćena novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora. Kazna zatvora, koja se izdržava kao zamjena za neplaćenu novčanu kaznu, ne može se poistovetiti sa kaznom zatvora, jer

^{xxxiii} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 2266/07 od 19. decembra 2007. godine, Beograd: "Sudska praksa", 2-3/08, 16-17

^{xxxiv} Rješenje Okružnog suda u Subotici, Kž. 213/08 od 6. maja 2008. godine, Beograd: "Sudska praksa", 5-6, 20.

^{xxxv} Rješenje Okružnog suda u Subotici, Kž. 389/2008 od 30. jula 2008. godine, Beograd: "Sudska praksa", 5-6/2009, 14.

^{xxxvi} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 573/08 od 18. marta 2008. godine, Beograd: "Sudska praksa", 7-8/08, 19.

^{xxxvii} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 621/08 od 25. marta 2008. godine, Beograd: "Sudska praksa", 7-8/08, 18.

je ova kazna autonomna i specifična po svojoj prirodi i predstavlja samo način izvršenja novčane kazne.^{xxxviii}

- Rješenjem je odbijena molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust, jer proces resocijalizacije još uvek nije okončan, pa nije ostvarena svrha specijalne prevencije. Vrhovni sud nalazi da podaci sadržani u izvještaju KPZ o tome da je osuđeni ispoljio prilagođeno ponašanje, da radne zadatke izvršava savjesno i odgovorno, disciplinski nije kažnjavan, priznaje izvršenje krivičnog djela, da je proces resocijalizacije u toku i da se odvija po planu i programu zavoda bez problema - očigledno ukazuje da proces resocijalizacije osuđenog još uvijek nije završen, budući da se osuđeni nije tako popravio da se sa osnovom može očekivati da će se on na slobodi dobro vladati, a posebno da neće vršiti krivična djela. U toj situaciji nije postignuta svrha kažnjavanja sa stanovišta specijalne prevencije, pa nisu ispunjeni uslovi za puštanje na uslovni otpust osuđenog.^{xxxix}
- Nema mjesta prihvatanju molbe za uslovni otpust osuđenog ako proces resocijalizacije nije okončan u potpunosti. Iako je osuđeni izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora, iz izvještaja ustanove u kojoj izdržava kaznu proizilazi da u proteklom periodu izdržavanja kazne nije svoje ponašanje u potpunosti uskladio sa zahtjevima zavodskog tretmana, da verbalno izražava kajanje i prihvata odgovornost, ali nije u dovoljnoj mjeri svjestan težine i društvene opasnosti učinjenog krivičnog djela, da se sa njim obavlja tretmanski rad po planu i bez značajnijih problema, uz saradnju sa osuđenim, ali se dostignuti stepen resocijalizacije ne može ocijeniti dovoljnim. Stoga se i puštanjem osuđenog sa daljeg izdržavanja kazne zatvora ne bi ostvarila svrha kažnjavanja, kako u pogledu specijalne, tako i u pogledu generalne prevencije, pa se njegova žalba odbija kao neosnovana.^{xl}
- Zaključak prvostepenog suda da ima mjesta usvajanju molbe osuđenog za puštanje na uslovni otpust je za sada neprihvatljiv jer ne sadrži ni dovoljne, ni pravilne razloge u pogledu postojanja svih odlučnih činjenica od značaja za puštanje na uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora, a i dati razlozi su u suprotnosti sa stanjem u spisima predmeta. U izvještaju KPZ je navedeno da je ponašanje osuđenog na izdržavanju kazne zatvora primjerno, da poštuje službena lica, ne dolazi u konflikt sa ostalim osuđenim licima, radne zadatke izvršava odgovorno i savjesno, koristi pogodnosti bez zloupotrebe, te proces resocijalizacije karakteriše pozitivnim promjenama u stavovima i ponašanju osuđenog. Takva formulacija u izvještaju KPZ ne pruža dovoljno podataka za pouzdan zaključak da je proces resocijalizacije kod osuđenog okončan, pošto se govori samo o pozitivnim promjenama. Potrebno je da prvostepeni sud navedenu činjenicu provjeri tako što će od odgovarajuće uprave KPZ zatražiti izjašnjenje iz koga bi bilo jasno i nesporno utvrđeno da je kod osuđenog ostvarena svrha resocijalizacije i postignuta svrha kažnjavanja, i to kako specijalna, tako i generalna prevencija.^{xli}
- Pravilno je prvostepeni sud odbio molbu za puštanje na uslovni otpust, jer proces resocijalizacije osuđenog nije okončan. Iz izvještaja KPZ proizilazi da je osuđeni radno angažovan, da u njegovom ponašanju nije bilo problema, da nije disciplinski kažnjavan, uz izraženo kajanje i grižu savjesti, kao i da se program postupanja odvija bez problema, uz aktivno učešće osuđenog u prihvatanju tretmana i izraženih pozitivnih manifestacija u njegovom ponašanju. To znači da da proces resocijalizacije nije okončan. Pri tome je prvostepeni sud pravilno cijenio i težinu učinjenog krivičnog djela, način njegovog izvršenja, visinu izrečene kazne, kao i ostatak neizdržanog dijela kazne.^{xlii}
- Prema podacima iz spisa predmeta, osuđeni je izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora, pa je time ispunjen objektivni uslov, a što se tiče subjektivnog uslova - iz izvještaja KPZ proizilazi da je osuđeni uskladio svoje ponašanje i postupa prema pravilniku o kućnom redu, disciplinski nije kažnjavan, koristi posebne pogodnosti, pa je proces resocijalizacije završen i svrha kažnjavanja postignuta. Pri takvom stanju stvari, ima mjesta preinačenju prvostepenog rješenja tako da se usvaja molba za uslovni otpust. U vezi s tim, treba napomenuti da uslovni otpust nije oproštaj preostalog dijela izrečene kazne zatvora, već predviđa mogućnost nastavka izdržavanja kazne u

^{xxxviii} Rješenje Okružnog suda u Nišu, Kž. 1110/08. Niš: "Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu", Niš, 28/08, 45.

^{xxxix} Rješenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2143/08 od 2. septembra 2008. godine, Beograd: "Sudska praksa", 10/08, 14.

^{xl} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 3137/08 od 9. februara 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 4/09, 16.

^{xli} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 3167/08 od 25. decembra 2008. godine, Beograd: "Sudska praksa", 5-6/09, 10 i 11.

^{xlii} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 3315/2008 od 24. februara 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 7-8/09, 17.

slučaju ako osuđeni do isteka vremena za koji je kazna izrečena učini novo krivično djelo, kada se uslovni otpust opoziva (ili se može opozvati).^{xliii}

- Pravilno je prvostepeni sud imao u vidu činjenicu da osuđeni u toku izdržavanja kazne zatvora nije bio radno angažovan, jer nije radno sposoban, da nije motivisan za bilo koji oblik aktivnosti, da mu je psihičko stanje labilno, da njegov odnos sa majkom sa kojom jedino održava kontakt nije skladan, pa da penalni tretman još uvijek nije okončan i da se odvija otežano. Pri takvom stanju stvari, pravilno je prvostepeni sud odbio molbu za uslovni otpust, bez obzira na to što osuđeni nije disciplinski kažnjavan, ali ne učestvuje u aktiviranju njegovog tretmana, nije je motivisan za bilo koji oblik aktivnosti, da se oporavak odvija otežano, te da on nije ostvario svrhu.^{xliv}
- Kako se osuđeni može uslovno otpustiti sa izdržavanja kazne zatvora samo ukoliko je postignuta svrha kažnjavanja, a što se iz navedenog izvještaja ne može utvrditi - razlozi dati u obrazloženju osporenog rješenja o ovoj odlučnoj činjenici su nejasni i u znatnoj mjeri protivrječni zaključku prvostepenog suda da je prema osuđenom postignuta svrha kažnjavanja.^{xlv}
- Da bi se usvojila molba osuđenog za uslovni otpust, nedovoljno je za donošenje rješenja kojim se molba usvaja ocjena samo izvještaja KPZ o vladanju osuđenog i o ispunjavanju njegovih radnih obaveza, bez konačnog zaključivanja da li je proces resocijalizacije ostvaren.^{xlvi}
- Ima mjesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog iako u izvještaju KPZ nije direktno navedeno da je kod njega ostvarena svrha kažnjavanja, ako iz izvještaja o njegovom vladanju proizilaze sve pozitivne okolnosti koje ukazuju da će se on na slobodi dobro vladati. Iz spisa predmeta proizilazi da je osuđeni izdržao više od polovine zatvorske kazne, iz izvještaja KPZ vidi se da je u slučaju osuđenog postignuta svrha kažnjavanja, s obzirom na njegovo primjerno ponašanje, a sve to imajući u vidu težinu izvršenog krivičnog djela i stepen krivice.^{xlvii}
- Ne može se prihvatiti molba za uslovni otpust osuđenog kada proces resocijalizacije ima pozitivne efekte u penalnoj sredini, a recidiv se ne očekuje. Iz izvještaja proizilazi da se proces resocijalizacije samo uspješno odvija, ali da on nije okončan, pa samim tim nije ni postignuta svrha kažnjavanja, a imajući u vidu ostatak kazne zatvora koju osuđena treba da izdrži u trajanju od sedam mjeseci.^{xlviii}
- Iako je osuđena izdržala više od polovine izrečene kazne, iz izvještaja KPZ proizilazi da ona krivično djelo ne priznaje i da su prognoze njenog budućeg ponašanja neizvjesne. Zato je pravilan stav prvostepenog suda da njenu molbu za uslovni otpust treba odbiti kao neosnovanu s obzirom na to da u odnosu na osuđenu nisu postignuti ciljevi specijalne i generalne prevencije, a samim tim nije ostvarena ni svrha kažnjavanja, što je neophodna pretpostavka za puštanje na uslovni otpust.^{xlix}
- Prema zakonu, osuđeni se može uslovno otpustiti ako se u toku dotadašnjeg izdržavanja kazne tako popravio da se može sa osnovom očekivati da će se na slobodi dobro vladati, odnosno da do isteka vremena na koje je izrečena kazna neće učiniti novo krivično djelo. To znači da je preduslov za pozitivno rješenje ocjena suda da je proces resocijalizacije kod osuđenog završen - kao pokazatelj postignute svrhe kažnjavanja na planu specijalne prevencije. Iz izvještaja o vladanju osuđenog proizilazi da se realizacija vaspitno-korektivnog tretmana u cilju reintegracije u socijalnu sredinu - odvija u pozitivnom smjeru, iz čega se može zaključiti da je ovaj proces okončan.¹

5. Postpenalna pomoć

Resocijalizacija^{li} učinioa krivičnog djela ne završava se u zavodskoj ustanovi, sa izdržavanjem izrečene kazne zatvora, već se nastavlja i poslije izdržane kazne - kada osuđeni izađe na slobodu. Tada se prema njemu primjenjuju mjere postpenalne pomoći, odnosno mjere koje mu pomažu da se brže, lakše i bezbolnije uključi u normalan društveni život. Po izlasku iz zavodske ustanove na slobodu, osuđeni nailazi

^{xliii} Rješenje Okružnog suda u Subotici, Kž. 349/09 od 15. juna 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 11-12/09, 16.

^{xliv} Rješenje Okružnog suda u Subotici, Kž. 370/09 od 11. juna 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 11-12/09, 17.

^{xlv} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 578/09 od 24. marta 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", broj 9-10/09, 13.

^{xlvi} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 929/09 od 28. aprila 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 1-2/10, 14.

^{xlvii} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1414/09 od 23. juna 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 1-2/10, 13.

^{xlviii} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1430/09 od 16. juna 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 1-2/10, 15.

^{xlix} Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1866/2009 od 14. jula 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 1-2/10, 14.

¹ Rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1958/09 od 27. jula 2009. godine, Beograd: "Sudska praksa", 3-4/10, 17.

^{li} Vidi Selinšek, 271 i 272.

na brojne teškoće materijalne, socijalne, psihološke, stambene i zdravstvene prirode koje sam nije u mogućnosti da savlada, a pred iskušenjima, obeshrabren i razočaran - može da poklekne i da se vrati na put vršenja krivičnih djela. Da bi se spriječilo ponovno vraćanje takvog osuđenog na put kriminala, njemu se pružaju mjere pomoći koje se sastoje u moralnoj potpori da istraje u savladavanju teškoća i dobrom vladanju, te da izbjegne sva iskušenja i izazove. S druge strane, njemu se pruža pomoć: pronalaženjem zaposlenja ili smještaja, rješavanjem stambenog problema, obezbjeđenjem ishrane i liječenja, sređivanjem porodičnih prilika, pružanjem materijalne pomoći, omogućavanjem započinjanja ili nastavljanja školovanja ili stručnog osposobljavanja i sl.^{liii}

Prema članu 48 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, zavodska ustanova u kojoj se nalazi osuđeno lice je dužna prije otpuštanja takvog lica da utvrdi program pružanja pomoći nakon njegovog otpuštanja iz zavoda. U ostvarivanju ove pomoći zavod saraduje sa Povjereničkom službom Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, organom starateljstva (centrom za socijalni rad) prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta osuđenog, organom policije i drugom odgovarajućom organizacijom ili udruženjem (čl. 56 i 57 Zakona o izvršenju vanzavodskih sankcija i mjera). U Republici Srbiji postpenalnu pomoć pružaju centri za socijalni rad kojima se osuđeno lice može i samo obratiti za pomoć. Moguće je da se organizuju u većim gradovima i posebna prihvatilišta za smještaj osuđenih lica po izlasku na slobodu, odnosno da se takva lica upošljavaju u određenim preduzećima, ustanovama i organizacijama gdje je njihov rad potreban. Ovim preduzećima se može omogućiti i posjeta zavodskim ustanovama - radi upoznavanja sa osuđenim licima i njihovim potrebama, kao i mogućnostima za uposlenje.^{liiii}

Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mjera predviđa poseban postupak za pružanje pomoći licu poslije izvršenja izrečene kazne zatvora, kao krivične sankcije institucionalnog karaktera. Prema članu 56 ovog zakona, ako služba za tretman Uprave za izvršenje krivičnih sankcija procijeni da postoji potreba za pružanjem pomoći osuđenom licu nakon izlaska sa izvršenja izrečene kazne zatvora ili ako sam osuđeni zatraži takvu pomoć - povjerenik najkasnije u roku od mjesec dana prije otpusta osuđenog lica započinje izradu programa pomoći. Prilikom izrade tog programa on saraduje sa službom za tretman i osuđenim u zavodskoj ustanovi u kojoj se nalazi osuđeno lice.

Program pomoći (član 57) je skup mjera i postupaka koje lice poslije izvršene kazne zatvora dobrovoljno prihvata, a koji se primjenjuje u cilju njegovog uključivanja u život na slobodi. Program pomoći se sastoji od više predviđenih mjera kao što su: 1) pružanje pomoći prilikom pronalaženja smještaja i ishrane, 2) pružanje pomoći u ostvarivanju prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, 3) davanje savjeta u cilju usklađivanja porodičnih odnosa, 4) pružanje podrške i pomoći prilikom pronalaženja zaposlenja, odnosno dovršavanja školovanja ili stručnog osposobljavanja, 5) uspostavljanje saradnje sa nadležnim centrom za socijalni rad u cilju davanja novčane podrške za podmirivanje najnužnijih potreba, 6) pružanje podrške i pomoći u uzdržavanju od upotrebe opojnih droga i alkohola i 7) pružanje drugih oblika pomoći i podrške. Primjena ovog programa se obustavlja ako lice prema kome se on sprovodi ne saraduje sa povjerenikom.

6. Zaključak

Noveliranjem KZ 2009. i 2012. godine, a posebno donošenjem Zakona o izvršenju vanzavodskih sankcija i mjera 2014. godine, Republika Srbija je u potpunosti implementirala evropske standarde u oblasti izvršenja uslovnog otpusta kao specifične faze u procesu izvršenja izrečene krivične sankcije institucionalnog (zavodskog) karaktera koji su inaugurisani odredbama Evropske konvencije o nadzoru nad uslovno osuđenim ili uslovno oslobođenim licima iz 1964. godine. Na ovaj način je u potpunosti ostvaren cilj primjene krivičnih sankcija – uticanje na osuđenog učinioca krivičnog djela da više ne ponovi krivično djelo, odnosno uticanje na njegovo kasnije ponašanje i resocijalizacija njegove ličnosti. S druge strane, na ovaj način je pojačan sistem zaštite ljudskih prava i sloboda osuđenih lica koji svojim ponašanjem, zalaganjem i radom za vrijeme izvršenja izrečenih krivičnih sankcija zavodskog karaktera, u

^{liii} Vidi Čejović, 491 i 492.

^{liiii} U nekim stranim zemljama postoje posebni državni organi za pružanje postpenalne pomoći, a u ove poslove se uključuju: dobrotvorne i humanitarne organizacije, udruženja građana i pojedine vjerske organizacije.

prvom redu kazne zatvora, zasluže da na slobodi dočekaju efektivno okončanje izrečene kazne ili druge sankcije ove vrste. Sve to treba da učvrsti pravni poredak i povjerenje građana u pravnu državu i vladavinu prava.

7. Literatura

- Babić, M., Marković, I. (2008). *Krivično pravo, Opšti dio*. Banja Luka: Pravni fakultet.
- Čejović, B. (2002). *Krivično pravo, Opšti dio*. Beograd: „Službeni list“.
- Grozđanić, V., Škorić, M., Martinović, I. (2013). *Kazneno pravo, Opšti dio*. Rijeka: Pravni fakultet.
- Horvatić, Ž. (2003). *Kazneno pravo, Opšti dio*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Jovašević, D. (2003). *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom*. Beograd.
- Jovašević, D. (2010). *Krivično pravo, Opšti dio*. Beograd: Nomos.
- Jovašević, D. (2012). *Organizovani kriminalitet – krivičnopravni aspekti*. Niš: Sven.
- Jovašević, D. (2013). *Praktikum za krivično pravo, Opšti dio*. Niš, Pravni fakultet, 2013.
- Jovašević, D., Ikanović, V. (2012). *Krivično pravo Republike Srpske, Opšti dio*. Banja Luka: Univerzitet Apeiron.
- Mrvić Petrović, N. (2005). *Krivično pravo*. Beograd: „Službeni glasnik“.
- Novoselec P. (2004). *Opšti dio krivičnog prava*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Evrope*. Zagreb: Golden marketing.
- Petrović B., Jovašević, D. (2005). *Krivično (kazneno) pravo Bosne i Hercegovine, Opšti dio*. Sarajevo: Pravni fakultet.
- Petrović B., Jovašević, D. (2006). *Izvršno krivično (kazneno) pravo*, Sarajevo: Pravni fakultet.
- Selinšek, Lj. (2007). *Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega djela*, Ljubljana: Založba GV.
- Simović, M., Jovašević, D. i Simović, M. (2014). *Izvršno krivično pravo*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet, 2014.

Authors: Miodrag N. Simović, PhD; Dragan Jovašević, PhD; Vladimir M. Simović, PhD

Institutions: (1) Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, Academy of Arts and Sciences of Bosnia and Herzegovina, Russian Academy of Natural Sciences, foreign member and European Academy of Arts and Sciences, member; (2) Faculty of Law, University of Niš, full professor; (3) Prosecutor of Prosecutorial Office of Federation of Bosnia and Herzegovina, Faculty for Security and Protection of Independent University of Banja Luka, assistant professor

PAROLE IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND EUROPEAN STANDARDS

Abstract

On the basis of overtaken international standards contained in many documents of international organizations of regional character (Council of Europe, European Union) the Republic of Serbia, by passing the new criminal legislation in 2005 as well as other additional legislation, has also prescribed a term, conditions for its application, way of its execution and other issues referring to the stay of convicted perpetrator of criminal offence at liberty and supervision of his behavior, life and work. Even though the imprisonment sentence (deprivation of liberty) is well founded and the most important kind of criminal sanction in the Republic of Serbia it, more or less, may be executed at liberty and not only in institutions (penitentiaries). The paper analyses European standards for application of supervision over accused persons at liberty and their implementation in the criminal legislation of Serbia both from theoretical and practical aspect.

Keywords: European standards, law, sentence of imprisonment, parole, supervision, liberty.